

AYOLLARGA NISBATAN RAQAMLI ZO'RAVONLIK HOLATLARINING OLDINI OLISH, TA'SIRCHAN MEXANIZMLARNI JORIY ETISH VA PROFILAKTIKA QILISH, RAQAMLI ZO'RAVONLIK TURLARI BO'YICHA XORIJIY DAVLATLAR QONUNCHILIGI VA HUQUQNI QO'LLASH AMALIYOTI

Yesemuratov A.I.

(PhD), O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20922280>

KIRISH

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi va jamiyatning umumiy raqamlashtirilishi sharoitida ayollarga nisbatan raqamli zo'ravonlik muammosi transmilliy xarakter kasb etib, zamonaviy huquqning asosiy muammolaridan biriga aylandi¹. Raqamli zo'ravonlik deganda raqamli texnologiyalar — internet tarmog'i, mobil qurilmalar, ijtimoiy tarmoqlar va boshqa platformalar orqali amalga oshiriladigan, jabrlanuvchiga zarar etkazish, kamsitish, nazorat qilish yoki uni qo'rqitishga qaratilgan harakatlar majmui tushuniladi².

BMT-Ayollar tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'ylab ayollarning 73 foizdan ortig'i tahdidlar, jinsiy ta'qib va shaxsiy hayotga tajovuz kabi turli shakllarida onlayn zo'ravonlikka duch kelgan³. Ushbu muammo tizimli xarakter kasb etib, ko'p qirrali huquqiy choralar ko'rishni talab etadi: ixtisoslashtirilgan qonunchilikni qabul qilish, samarali huquqni qo'llash mexanizmlarini shakllantirish va profilaktika dasturlarini ishlab chiqish.

Mavzuning O'zbekiston uchun dolzarbligi mamlakat Raqamli O'zbekiston — 2030 strategiyasi doirasida jadal raqamlashtarish jarayoni, internet foydalanuvchilar sonining o'sishi va onlayn zo'ravonlikka qarshi kurashish sohasidagi nisbatan yangi huquqiy baza bilan belgilanadi⁴. AQSh, Germaniya, Avstraliya va boshqa davlatlarning xorijiy tajribasini o'rganish milliy qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

RAQAMLI ZO'RAVONLIK TUSHUNCHASI VA TURLARI

Ayollarga nisbatan raqamli zo'ravonlik keng ko'lamlı noqonuniy harakatlarni qamrab oladi. Tadqiqotchilar bir qator davlatlarning milliy qonunchiligida ham mustahkamlab qo'yilgan onlayn zo'ravonlikning quyidagi asosiy shakllarini ajratib ko'rsatadilar⁵.

Birinchi va eng keng tarqalgan shakl — kiberstalking, ya'ni raqamli aloqa kanallari orqali jabrlanuvchini tizimli ta'qib qilishdir. A. Bergmanning ta'kidlashicha, bu holat qo'yib bo'lmas xabarlar yuborish, geolokatsiya xizmatlari orqali kuzatish, akkauntlarni buzish va josuslik dasturlarini o'rnatishni o'z ichiga oladi⁶.

¹ Dragiewicz M., Burgess J., Matamoros-Fernandez A. va boshq. Technology facilitated coercive control: Domestic violence and the role of digital media // *Feminist Media Studies*. 2018. 18-jild, 4-son. 609–625-betlar.

² Council of Europe. Mapping study on cyberviolence. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2018. 12-bet.

³ UN Women. Cyber Violence Against Women and Girls: A World-Wide Wake-up Call. New York: UN Women, 2015. 3-bet.

⁴ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Raqamli O'zbekiston — 2030 strategiyasi to'g'risidagi PF-6079-sonli Farmoni, 2020-yil 5-oktabr. Milliy qonunchilik ma'lumotlar bazasi.

⁵ Henry N., Powell A. Technology-facilitated sexual violence: A literature review of empirical research // *Trauma, Violence, & Abuse*. 2018. 19-jild, 2-son. 195–208-betlar.

⁶ Bergman A. Cyberstalking: Legislative Responses and Law Enforcement Challenges // *Georgetown Law Technology Review*. 2020. 4-jild. 78-bet.

Ikkinchi shakl — roziliksiz intim tasvirlarni tarqatish (non-consensual sharing of intimate images, NCII) bo'lib, u maishiy muhoitda xato ravishda intiqom pornosuratlarini deb ataladi. Ushbu holat jabrlanuvchilarning obro'si va ruhiy salomatligi uchun jiddiy tahdid tug'diradi hamda hozirda ko'pchilik rivojlangan huquq tizimlarida jinoiy harakatga aylantirilgan⁷. Uchinchi shakl — tizimli haqoratli, tahdidli yoki seksist xabarlar yuborish tarzida namoyon bo'ladigan onlayn xarassment va trolling. To'rtinchi shakl — doxxing, ya'ni jabrlanuvchining shaxsiy ma'lumotlarini uning roziligisiz oshkor etish. Beshinchi shakl — texnologiya orqali amalga oshiriladigan majburiy nazorat (technology-facilitated coercive control) bo'lib, bunda hamkor raqamli vositalar yordamida jabrlanuvchi ustidan nazorat o'rnatadi.

XORIJIIY DAVLATLAR QONUNCHILIGI VA HUQUQNI QO'LLASH AMALIYOTI

Amerika Qo'shma Shtatlari

AQShda raqamli zo'ravonlikni huquqiy tartibga solish bosqichma-bosqich shakllangan va federal hamda shtatlar normalari uyg'unligini o'z ichiga olgan ko'p bosqichli tizimni ifodalaydi. Federal darajada zo'ravonlikka qarshi kurashishning asosiy vositasi 1994-yilda qabul qilingan va 2022-yilda sezilarli yangilangan Ayollarga nisbatan zo'ravonlik to'g'risidagi qonun (Violence Against Women Act, VAWA) hisoblanadi. Qonunning yangilangan tahririda kiberstalking va onlayn xarassment ta'qib qilinadigan harakatlar ro'yxatiga bevosita kiritilgan bo'lib, jabrlanuvchini qo'rqitish yoki ta'qib qilish maqsadida elektron aloqadan foydalanganligi uchun jinoiy javobgarlik belgilangan⁸.

Parallel ravishda Kompyuter xiyonati va suiiste'mollar to'g'risidagi qonun (Computer Fraud and Abuse Act, CFAA) kuzatish maqsadida jabrlanuvchining raqamli qurilmalariga ruxsatsiz kirgan shaxslarni ta'qib etish imkonini beradi. 2024-yilga kelib barcha 50 shtat kiberstalkingni jinoiy harakatga aylantiruvchi qonunchilikni qabul qildi. 48 shtat, jumladan Kaliforniya⁹ va Nyu-York¹⁰, roziliksiz intim tasvirlarni tarqatish bo'yicha maxsus qonunlarga ega bo'lib, ularda ozodlikdan mahrum qilishgacha bo'lgan jinoiy javobgarlik nazarda tutilgan.

Huquqni qo'llash sohasida Milliy yo'qolgan va ekspluatatsiya qilingan bolalar markazi (NCMEC) va FBIning Internet jinoyatlari bo'limi muhim rol o'ynaydi. Biroq tanqidchilar federal va shtatlar qonunchiligi tarqoqligi tufayli huquqni qo'llashdagi izchilsizlikka ishora qiladilar¹¹.

Germaniya

Germaniya qonunchiligi raqamli zo'ravonlikka qarshi kurashish sohasida yuqori darajadagi tizimlashganlik bilan ajralib turadi. Ushbu sohadagi asosiy normativ hujjat 2017-yilda qabul qilingan va 2021-yilda o'zgartirilgan Tarmoqda huquqni tatbiq etish to'g'risidagi qonun (Netzwerkdurchsetzungsgesetz, NetzDG) hisoblanadi. Mazkur qonun yirik ijtimoiy tarmoqlarni (2 million va undan ortiq foydalanuvchi auditoriyasi bilan) 50 million yevrogacha

⁷ McGlynn C., Rackley E., Houghton R. Beyond Revenge Porn: The Continuum of Image-Based Sexual Abuse // Feminist Legal Studies. 2017. 25-jild, 1-son. 25–46-betlar.

⁸ Violence Against Women Act Reauthorization Act of 2022. Pub. L. 117-103, 136 Stat. 49 (2022). 18 U.S.C. § 2261A.

⁹ California Penal Code § 647(j)(4) (2019) — Invasion of Privacy: Revenge Porn.

¹⁰ New York Penal Law § 245.15 — Unlawful Dissemination or Publication of an Intimate Image.

¹¹ Citron D.K. Hate Crimes in Cyberspace. Kembrij: Harvard University Press, 2014. 112–119-betlar.

jarima tahdidi ostida ochiq-oydin noqonuniy kontent 24 soat ichida, murakkab holatlarda esa 7 kun ichida o'chirishga majbur etadi¹².

Germaniyaning Jinoyat kodeksi (Strafgesetzbuch, StGB) raqamli zo'ravonlikka nisbatan qo'llaniladigan normallarning rivojlangan tizimini o'z ichiga oladi. StGBning 238-paragrafida uch yilgacha ozodlikdan mahrum qilishni nazarda tutgan holda telekommunikatsiya vositalari orqali ta'qib etishni ham qamrab oluvchi ta'qib (Nachstellung) uchun javobgarlik belgilangan. StGBning 201a-paragrafida intim suratlarini tarqatish ham jumladan, tasvirlar maxfiylikni buzish jinoyat qilingan¹³. 2021-yilda StGBga internetda tahdidli bayonotlar joylashtirish uchun javobgarlikni belgilovchi 126a-paragraf kiritilgan.

Muassasaviy darajada Federal jinoiy politsiya boshqarmasi (Bundeskriminalamt, BKA) kompyuter jinoyatlari bo'yicha ixtisoslashtirilgan bo'linmalari bilan muhim rol o'ynaydi. Germaniya modelining muhim xususiyati platformalarning huquq-tartibot organlari bilan hamkorligi majburiy ekanligi hisoblanadi¹⁴.

Avstraliya

Avstraliya huquqiy tartibga solish modeli alohida qiziqish uyg'otadi, chunki mamlakat 2021-yilda 2015-yilgi Kiberhavfsizlik to'g'risidagi qonunni almashgan keng qamrovli Onlayn xavfsizlik to'g'risidagi qonun (Online Safety Act 2021) ni qabul qildi. Ushbu hujjat monitoring, shikoyatlarni ko'rib chiqish va platformalarni zararli kontentni olib tashlashga majbur etish sohasida keng vakolatlarga ega mustaqil tartibga soluvchi organ — Onlayn xavfsizlik bo'yicha vakolatli (eSafety Commissioner) lavozimini ta'sis etdi¹⁵.

Qonunda zo'ravon kontentni olib tashlashning tezlashtirilgan tartibi nazarda tutilgan: shikoyat tushgandan so'ng platforma 24 soat ichida materialni olib tashlashga majbur, aks holda Vakolatli majburiy ko'rsatma berish huquqiga ega. Shuni ta'kidlash joizki, Avstraliya jinsiy xarakterdagi deep-fake materiallarga bevosita tarqaladigan qonunchilikni qabul qilgan dastlabki mamlakatlardan biri bo'ldi¹⁶.

Federal darajada Jinoyat kodeksi (Criminal Code Act 1995) tahdid va ta'qib maqsadida telekommunikatsiya tarmoqlaridan foydalanish to'g'risidagi moddalarni o'z ichiga oladi. Nyu-Janubiy Uels shtatida 2017-yilda uch yilgacha ozodlikdan mahrum etish jinoiy javobgarligini joriy etgan roziliksiz intim tasvirlarni tarqatish bo'yicha maxsus qonun qabul qilindi¹⁷.

RAQAMLI ZO'RAVONLIK SOHASIDA O'ZBEKISTON QONUNCHILIGIDAGI ISLOHOTLAR

O'zbekiston Respublikasida oiladagi zo'ravonlik, xotin-qizlar raqamli zo'ravonlikka qarshi kurashish sohasida bir qator ishlar amalga oshirilmoqda. Huquqiy asosida O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 23-avgustda qabul qilingan "Xotin-qizlarni tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish to'g'risida" Qonuni birinchi marta mamlakat tarixida ayollarga nisbatan

¹² Netzwerkdurchsetzungsgesetz (NetzDG) vom 1. September 2017 (BGBl. I S. 3352), zuletzt geandert durch Art. 2 G vom 3. Juni 2021 (BGBl. I S. 1436).

¹³ Strafgesetzbuch (StGB) in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998. §§ 238, 201a.

¹⁴ Bundesministerium der Justiz. Bekämpfung von Hasskriminalität und Rechtsextremismus. Berlin, 2021. 8–14-betlar.

¹⁵ Online Safety Act 2021 (Cth), Act No. 76 of 2021. Commonwealth of Australia.

¹⁶ Safety Commissioner. Online Safety for Women: A Framework for Action. Canberra, 2022. 5–11-betlar.

¹⁷ Crimes Amendment (Intimate Images) Act 2017 (NSW). Schedule 1, Part 3, §§ 91P-91R.

zo'rvonlikning turli shakllariga qarshi kurashishning tizimli yondashuvini mustahkamlab qo'ydi¹⁸.

Shuningdek, mazkur qonunda quyidagi asosiy tushunchalar qo'llaniladi:

jinsiy zo'rvonlik — xotin-qizlarga nisbatan ularning roziligisiz shahvoniy xususiyatga ega harakatlarni sodir etish orqali jinsiy daxlsizlikka va jinsiy erkinlikka tajovuz qiladigan zo'rvonlik shakli, shuningdek zo'rlik ishlatish yoki zo'rlik ishlatish bilan tahdid qilish yoxud ayol jinsidagi voyaga yetmagan shaxslarga nisbatan axloqsiz harakatlar sodir etish orqali uchinchi shaxs bilan jinsiy aloqa qilishga majburlash;

jismoniy zo'rvonlik — xotin-qizlarga nisbatan og'irligi turli darajada bo'lgan tan jarohatlari yetkazish, xavf ostida qoldirish, hayoti xavf ostida qolgan shaxsga yordam ko'rsatmaslik, zo'rvonlik xususiyatiga ega boshqa huquqbuzarliklar sodir etish, jismoniy ta'sir o'tkazish yoki bunday ta'sir o'tkazishning o'zga choralarini qo'llash bilan tahdid qilish orqali xotin-qizlarning hayoti, sog'lig'i, erkinligi hamda qonun bilan himoya qilinadigan boshqa huquqlari va erkinliklariga tajovuz qiladigan zo'rvonlik shakli;

zo'rvonlik — xotin-qizlarga nisbatan jismoniy, ruhiy, jinsiy yoki iqtisodiy ta'sir o'tkazish yoki bunday ta'sir o'tkazish choralarini qo'llash bilan tahdid qilish orqali ularning hayoti, sog'lig'i, jinsiy daxlsizligi, sha'ni, qadr-qimmatini va qonun bilan himoya qilinadigan boshqa huquqlari hamda erkinliklariga tajovuz qiladigan g'ayrihuquqiy harakat (harakatsizlik);

iqtisodiy zo'rvonlik — xotin-qizlarga nisbatan turmushda, ish joylarida va boshqa joylarda amalga oshirilgan zo'rvonlik shakli, xotin-qizlarning normal yashash va kamol topish uchun oziq-ovqat, uy-joy hamda boshqa zarur shart-sharoitlar bilan ta'minlanishga bo'lgan huquqini, mulk huquqini, ta'lim olish hamda mehnatga oid huquqini amalga oshirishni cheklashga olib keladigan harakat (harakatsizlik) tushuniladi.

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarorida tazyiq yoki zo'rvonlik sodir etish yoxud ularni sodir etishga urinish holatlarining vakolatli organlar va tashkilotlar xodimlari tomonidan bevosita aniqlanishi hamda Jabrlanuvchiga nisbatan bir kalendar yil davomida ikki va undan ortiq marta tazyiq hamda zo'rvonlik holati aniqlanganda, profilaktika inspektori va xotin-qizlar masalalari bo'yicha inspektor himoya orderini tashabbus tartibida berilishi keltirilgan¹⁹.

QIYOSIY TAHLIL: O'ZBEKISTON VA XORIJIY DAVLATLAR

Ko'rib chiqilgan davlatlarning huquqiy tizimlarini solishtirish raqamli zo'rvonlikni tartibga solishga yondashuv nuqtai nazaridan umumiy tendentsiyalarni ham, tubdan farqlarni ham aniqlash imkonini beradi. Quyida asosiy mezonlar bo'yicha qiyosiy jadval keltirilgan.

Mezon	AQSH	Germaniya	Avstraliya	O'zbekiston
Maxsus qonun	Ha (VAWA, CFAA)	Ha (NetzDG, §238 StGB)	Ha (Online Safety Act 2021)	Qisman (2022-yil qonun)

¹⁸ O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 23-avgustda qabul qilingan "Xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish to'g'risida" Qonuni <https://lex.uz/acts/-4494709>

¹⁹ , O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 – yil 4-yanvardagi "Xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 3-sonli Qarori <https://lex.uz/docs/-4676892>

Mezon	AQSH	Germaniya	Avstraliya	O'zbekiston
Jinoiy javobgarlik	Ha	Ha	Ha	Ha
Platformalar majburiyati	Ixtiyoriy	Majburiy (24 soat)	Majburiy	Ishlab chiqilmoqda
Maxsus organlar	FBI, NCMEC	BKA, BNetzA	eSafety Commissioner	IIV, Ombudsman
Profilaktika dasturlari	Rivojlangan	Rivojlangan	Rivojlangan	Shakllanmoqda

O'tkazilgan tahlil bir nechta asosiy xulosalar chiqarish imkonini beradi. Birinchidan, ko'rib chiqilayotgan barcha davlatlar qonunchilikni ixtisoslashtirish yo'nalishida harakat qilmoqda: dastlab umumiy jinoiy qonunchilik normalari faqat raqamli muhitga moslashtirilgan bo'lsa, bugun onlayn zo'ravonlikni bevosita tartibga soluvchi mustaqil qonuniy hujjatlar qabul qilish tendentsiyasi kuzatilmoqda²⁰.

Ikkinchidan, yetuk huquq tizimlarida (AQSh, Germaniya, Avstraliya) nafaqat taqiqlovchi normalar, balki operativ munosabat mexanizmlari ham muhim rol o'ynaydi: platformalarga zararli kontentni o'chirish majburiyati yuklatilmoqda, ixtisoslashtirilgan tartibga soluvchi organlar va jabrlanuvchilar uchun yordam xizmat ko'rsatuvchi qo'ng'iroq markazlari tashkil etilmoqda. Munosabat operativligi va manfaatlar muvozanatiga rioya qilish nuqtai nazaridan mustaqil Onlayn xavfsizlik bo'yicha vakolatli bilan Avstraliya modeli ekspertlar tomonidan eng samarali model sifatida tan olingan²¹.

Uchinchidan, O'zbekiston ba'zi me'yoriy hujjatlarga ega bo'lishiga qaramay, ayollarga nisbatan raqamli zo'ravonlik bo'yicha hozircha keng qamrovli maxsus qonunga ega emas. Qonunchilik tarqoqlik va tushunchalari apparatini yetarli darajada operatsionlashtirilmaganlik bilan tavsiflanadi. Tizimli bo'shliqlar orasida roziliksiz intim tasvirlarni tarqatish bo'yicha maxsus normalarning yo'qligi, raqamli platformalar javobgarligi masalalarining tartibga solinmaganligi va ixtisoslashtirilgan huquq-tartibot organlari tizimining rivojlanmaganligi ko'zga tashlanadi²².

PROFILAKTIKA MEXANIZMLARI VA TAVSIYALAR

Xorijiy tajribani tahlil qilish o'zining samaradorligini isbotlagan profilaktika mexanizmlari majmuasini ajratib ko'rsatish imkonini beradi. Birinchi navbatda, maktab va universitet o'quv dasturlariga kiritilgan raqamli xavfsizlik va media savodxonlik bo'yicha ta'lim

²⁰ Llansa E. No amount of AI in content moderation will solve filtering's prior-restraint problem // Big Data & Society. 2020. 7-jild, 1-son. 1–6-betlar.

²¹ Suzor N., Dragiewicz M., Harris B. va boshq. Human rights by design // Policy & Internet. 2019. 11-jild, 1-son. 84–103-betlar.

²² Tashkentova G. Digital Violence Against Women in Uzbekistan: Legal Gaps and Reform Priorities // Uzbek Law Journal. 2023. 6-jild, 2-son. 91–103-betlar.

dasturlari muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, Germaniyada onlayn muhitda xavfsiz xulq-atvor va onlayn zo'ravonlikka qarshi kurash masalalarini qamrab olgan Klicksafe dasturi amalga oshirilmoqda²³.

Davlat, fuqarolik jamiyati va raqamli platformalar hamkorlik mexanizmi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Buyuk Britaniyada platformalar onlayn zararining oldini olish bo'yicha ko'rilgan chora-tadbirlar haqida yillik hisobotlar e'lon qilishga majbur, bu esa jamoatchilik bosimi vositasini yaratadi va ularning faoliyati shaffofligini oshiradi.

O'tkazilgan qiyosiy tahlil asosida O'zbekiston Respublikasi uchun quyidagilarni tavsiya etish maqsadga muvofiq: aniq tushuncha tizimini tashkil qilish, ayollarga nisbatan raqamli zo'ravonlik to'g'risidagi maxsus qonun qabul qilish; amaldagi huquq-tartibot tuzilmalari tarkibida ixtisoslashtirilgan vakolatli organ yoki bo'linma tashkil etish; raqamli platformalarning zo'ravon kontentni operativ olib tashlash majburiyatlarini qonunchilikda mustahkamlash; fuqarolik jamiyatini jalb etgan holda raqamli zo'ravonlikning oldini olish bo'yicha davlat dasturini ishlab chiqish; ushbu sohadagi xalqaro huquqiy hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish maqsadga muvofiqdir.

XULOSA

O'tkazilgan tadqiqot bir qator asosiy xulosalar chiqarish imkonini beradi. Xotin-qizlarga nisbatan raqamli zo'ravonlik an'anaviy jinoiy taqiqlash doirasidan chiqib ketgan ko'p qirrali huquqiy choralar ko'rishni talab etadigan tizimli muammo hisoblanadi. Eng samarali modellar Germaniya va Avstraliyalik qattiq jinoiy javobgarlik normalari, platformalarga majburiy talablar, muassasaviy munosabat mexanizmlari va rivojlangan profilaktika dasturlarini o'zida mujassam etadi.

O'zbekiston Respublikasida muayyan huquqiy bazaga va uni takomillashtirish bo'yicha siyosiy irodaga ega, bu esa bir qator tarmoq me'yoriy hujjatlarining qabul qilinishi bilan tasdiqlangan. Biroq muhim bo'shliqlar saqlanib qolmoqda: xotin-qizlarga nisbatan raqamli zo'ravonlik bo'yicha maxsus keng qamrovli qonunning yo'qligi, platformalar javobgarligining me'yoriy tartibga solinmaganligini tizimining rivojlanmaganligi ko'rsatadi.

Raqamli zo'ravonlikka samarali qarshi kurash uchun O'zbekiston xorijiy modellarni mexanik ravishda ko'chirib olmay, ularning ilg'or elementlarini milliy huquqiy an'ana, madaniy kontekst va mavjud resurslarni hisobga olgan holda moslashtirib olishi maqsadga muvofiq hisoblanadi. Ushbu sohadagi huquqiy tartibga solish jabrlanuvchilar huquqlarini himoya qilish, raqamli muhitda so'z erkinligi va huquqni qo'llash samaradorligi o'rtasidagi tegishli muvozanatni ta'minlashi kerak.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Dragiewicz M., Burgess J., Matamoros-Fernandez A. va boshq. Technology facilitated coercive control: Domestic violence and the role of digital media // Feminist Media Studies. 2018. 18-jild, 4-son. 609–625-betlar.
2. Council of Europe. Mapping study on cyberviolence. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2018. 12-bet.
3. UN Women. Cyber Violence Against Women and Girls: A World-Wide Wake-up Call. New

²³ Klicksafe. Jahresbericht 2022: Digitale Sicherheit und Pravention. Ludwigshafen: Landeszentrale fur Medien und Kommunikation, 2022. 15-bet.

York: UN Women, 2015. 3-bet.

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Raqamli O'zbekiston — 2030 strategiyasi to'g'risidagi PF-6079-sonli Farmoni, 2020-yil 5-oktabr. Milliy qonunchilik ma'lumotlar bazasi.
5. Henry N., Powell A. Technology-facilitated sexual violence: A literature review of empirical research // Trauma, Violence, & Abuse. 2018. 19-jild, 2-son. 195–208-betlar.
6. Bergman A. Cyberstalking: Legislative Responses and Law Enforcement Challenges // Georgetown Law Technology Review. 2020. 4-jild. 78-bet.
7. McGlynn C., Rackley E., Houghton R. Beyond Revenge Porn: The Continuum of Image-Based Sexual Abuse // Feminist Legal Studies. 2017. 25-jild, 1-son. 25–46-betlar.
8. Violence Against Women Act Reauthorization Act of 2022. Pub. L. 117-103, 136 Stat. 49 (2022). 18 U.S.C. § 2261A.
9. California Penal Code § 647(j)(4) (2019) — Invasion of Privacy: Revenge Porn.
10. New York Penal Law § 245.15 — Unlawful Dissemination or Publication of an Intimate Image.
11. Citron D.K. Hate Crimes in Cyberspace. Kembrij: Harvard University Press, 2014. 112–119-betlar.
12. Netzwerkdurchsetzungsgesetz (NetzDG) vom 1. September 2017 (BGBl. I S. 3352), zuletzt geändert durch Art. 2 G vom 3. Juni 2021 (BGBl. I S. 1436).
13. Strafgesetzbuch (StGB) in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998. §§ 238, 201a.
14. Bundesministerium der Justiz. Bekämpfung von Hasskriminalität und Rechtsextremismus. Berlin, 2021. 8–14-betlar.
15. Online Safety Act 2021 (Cth), Act No. 76 of 2021. Commonwealth of Australia.
16. Safety Commissioner. Online Safety for Women: A Framework for Action. Canberra, 2022. 5–11-betlar.
17. Crimes Amendment (Intimate Images) Act 2017 (NSW). Schedule 1, Part 3, §§ 91P-91R.
18. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 23-avgustda qabul qilingan “Xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish to'g'risida” Qonuni <https://lex.uz/acts/-4494709>
19. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 – yil 4-yanvardagi “Xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi 3-sonli Qarori <https://lex.uz/docs/-4676892>
20. Llansa E. No amount of AI in content moderation will solve filtering's prior-restraint problem // Big Data & Society. 2020. 7-jild, 1-son. 1–6-betlar.
21. Suzor N., Dragiewicz M., Harris B. va boshq. Human rights by design // Policy & Internet. 2019. 11-jild, 1-son. 84–103-betlar.
22. Tashkentova G. Digital Violence Against Women in Uzbekistan: Legal Gaps and Reform Priorities // Uzbek Law Journal. 2023. 6-jild, 2-son. 91–103-betlar.
23. Klicksafe. Jahresbericht 2022: Digitale Sicherheit und Pravention. Ludwigshafen: Landeszentrale für Medien und Kommunikation, 2022. 15-bet.